

Synpunkter på underlagsrapporten för det nationella skogsprogrammet

Sveriges Ornitologiska Förening – BirdLife Sverige (SOF-BirdLife) vill härmed lämna följande synpunkter.

Bakgrund och ställningstagande

I underlagsrapporterna föreslås att nuvarande skogspolitik med "frihet under ansvar" skall ligga fast. Vi ser dock att skogspolitiken efter drygt 20 år fortfarande inte fungerar vad gäller miljömålen. Måluppfyllelsen för flera av miljömålen är dålig. Miljöhänsynen i samband med skogliga åtgärder är allt för ofta bristfällig. Nyckelbiotoper avverkas kontinuerligt. Skogspolitiken och regelverket behöver därför skärpas.

Den svenska skogen brukas areellt sett hårdast i världen. Hela 75 procent av ekosystemet står under intensivt skogsbruk och det är endast Finland som brukar större andel (76 procent). Av de återstående 25 procenten är endast 4 som är reservatsmark, dvs skyddad för att säkra den biologiska mångfalden. Åtskilliga rapporter visar att antalet rödlistade arter i skogen är oacceptabelt högt och att orsaken till rödlistan huvudsakligen är den dominerande kalhyggstekniken. Vi vet också att den icke kalhuggna skogen minskar i snabb takt och inom 20-30 år kan all skog någon gång ha varit kalhuggen¹.

Ett nationellt skogsprogram måste tydligt staka ut en riktning utifrån denna grundläggande beskrivning av verkligheten. Det måste också utgå från de av riksdagen fastställda miljömålen som berör skogen, framförallt levande skogar och ett rikt växt- och djurliv. SOF-BirdLife vill betona att vid utformandet av en nationell skogspolitik måste begreppet "naturens gränser" vara en utgångspunkt. Det innebär exempelvis att förslag på ökad skogsproduktion med mer intensiva metoder behöver konsekvensbedömmas redan i förslagsfasen. Om inte gränsen säkras är det förknippat med stora risker i ett ekosystem som under mycket lång tid behöver producera nyttigheter. Föreningen menar att användandet av Contortatall i landet och dess hantering vid införandet avskräcker. Att i detta skede tillåta ytterligare arealer vore förenat med risktaganden och brott mot de ambitioner som finns för invasiva arter.

Utgångspunkten eller portalparagrafen för ett nationellt skogsprogram måste också utgå från att skogsbruk är en av många ekosystemtjänster i skogen som skall tillgodoses. Vi förordar därför att man använder begreppet "hållbart mångbruk" som en tydlig viljeinriktning för och sammanfattning av Sveriges första nationella skogsprogram. Detta skogsprogram skall tillgodose sociala, ekonomiska och kulturella behov i skogen samt i alla dess delar kunna kombinera inte bara en utan flera ekosystemtjänster.

SOF-BirdLife har deltagit i arbetsgrupp 2 och anser att den grupp kommit en bit på väg när det gäller denna helhetssyn. Det har dock funnits delade meningar kring vissa frågor och förslag där vi menar att dessa inte kan rymmas inom "naturens säkra gränser". Detta är en tydlig signal till politiken när det kommer till vilka förslag som kommer att prioritera framöver. Här råder inte konsensus!

¹ Tillståndet i skogen <http://www.artdatabanken.se/verksamhet-och-uppdrag/publikationer/bestaellladda-ner-publikationer/tillstandet-i-skogen/>

Vi har nedan valt att prioritera några områden och redovisa vilka förslag som vi anser ligger i linje med ovanstående mål. Flera av dessa förslag ligger även i linje med regeringens proposition för 2017 kring skogspolitik och biologisk mångfald.

Friluftsliv, sociala värden och utbildningsinsatser

De förslag vi stödjer som handlar om att lyfta upp friluftsmål, sociala värden och utbildningsinsatser som viktiga ekosystemtjänster kommer huvudsakligen från arbetsgrupp 2. Detta ligger även i linje med vad som är uttryckt i regeringens proposition om att: "bevarande av biologisk mångfald och hänsyn till friluftslivet ska vara en naturlig komponent inom alla sektorer som nyttjar mark och vatten." Förslagen går också i linje med en ny viljeriktning i den reviderade nationella skogsstrategin, där friluftsliv och rekreation (sociala värden) skall stärkas. Även preciseringarna i miljömålet för levande skogar säger att "Skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna". Precisering för miljömålet Rikt växt- och djurliv betonar att "Tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden värnas och bibehålls samt är tillgänglig för människan. Tyvärr saknas distinkta förslag kring tätortsnära natur och hur denna värnas bland förslagen, vilket vi anser är en brist som bör åtgärdas. Vår uppfattning när det gäller skogliga utbildningar är att dessa ofta präglas av en utgångspunkt för brukande baserat på att fortsätta på den inslagna vägen med hyggesbrukets metoder. Detta genomsyrar utbildningar och inriktningar redan från "skogen i skolan" upp till skogliga utbildningar på universitetsnivå. Vi välkomnar därför och vill stödja förslag som breddar synen på skogen, en mångbrukstanke vid utbildningar. SOF-Birdlife stödjer därför följande förslag som verkar i denna riktning:

3.1.1 Kartlägg skogens alla värden

3.1.2 Skapa centrumbildning för mångbrukande av skog

*3.1.3 Skapa incitament för ökat mångbruk av skog**

3.2.1 Vässa forskning, högskola, universitet och yrkesutbildningar

*3.2.2. Handslag om mer skog i skolan**

*3.2.3 Mer folk i skogen och mer skog i folket**

3.3.1 Skapa Arena skogen – regionala utvecklings- och samverkansfora

Några kommentarer:

3.1.3 Skapa incitament för ökat mångbruk av skog

SOF-BirdLife anser att ett uppdrag att analysera incitament för mångbruk bör läggas redan *nu*, det behöver inte vänta på resultaten från förslag 3.1.1 och 3.1.2. Vi anser att även tätortsnära natur borde inkluderas med tanke på att det är där människor har störst möjlighet att ta del av det som nya former av företagande och entreprenörskap kan ge.

3.2.2. Handslag om mer skog i skolan

SOF-BirdLife anser att förslaget att alla skolor ska ha tillgång till en skolskog är mycket bra men detta bör ges till kommunerna, i egenskap av huvudman för skolan. Förslaget bör därför innefatta statligt budgetstöd till kommuner för ökad tillgång till skolskogar, t.ex. genom faddersystem med skogsägare och skolor. Medfinansiering från näringen genom att matcha statens bidrag ger ökade resurser.

3.2.3 Mer folk i skogen och mer skog i folket

SOF-BirdLife föreslår följande specifika uppdrag:

Uppdrag till Naturvårdsverket att i samverkan med Skogsstyrelsen utreda hur incitament kan skapas för att tillgängliggöra tätortsnära skogar för friluftaktiviteter. Uppdraget inkluderar att utvecklat arbete och ett utökat stöd till kommuner och andra markägare i deras arbete med tätortsnära skog, med fokus på "brukande och bevarande med utgångspunkt att bibehålla och utveckla upplevelsevärden, natur- och kulturturism, friluftsliv, idrott, attraktivitet, tillgänglighet".

Nya moderna mångbruksformer och nya ersättningsformer

De förslag vi stödjer som handlar om att lyfta upp nya och moderna brukandeformer hittar vi framförallt i arbetsgrupp 1 och 2. Detta ligger väl i linje med regeringens proposition för 2017 om att: "arealen med hyggesfritt skogsbruk och naturligt föryngrade skogar bör öka" samt att "skyddet för biologisk mångfald ska utökas". Vi vet idag att hyggesfria metoder på ett helt annat sätt än den rådande kalhyggestekniken skapar förutsättningar att bedriva skogsbruk i samklang med den biologiska mångfalden istället för mot den². Flera av preciseringarna i miljömålen t.ex. de om att säkra ekosystemtjänster stödjer denna riktning. Ett av förslagen i remissupplaga till nya FSC, som berör hälften av den svenska skogsbrukarealen handlar om att utöka möjlighetens till nya bruksformer, t.ex. genom att bedriva hyggesfritt eller social hänsyn på en del av skogsmarken. Regeringens ambitioner bör på ett tydligt sätt svara upp mot denna utveckling och går i ledningen för fler sådana initiativ. Nya ersättningsformer som stödjer dessa processer kan visa en tydlig viljeriktning för regeringen. Därför stöder vi följande förslag:

5.2.1 Mer dynamisk naturvård – DYNA*

5.2.3 Ersättningsmarker

5.2.4 Utveckling av naturvårdande skötsel och restaurering av naturvärden och sociala värden

5.3.4 Variationsrikt skogsbruk för bättre ekonomi och kvalitet

5.4.2 Plattformer för avvägningar mellan ekosystemtjänster

5.4.3 Variationsrikt brukande av skogen

5.4.4 Landskapsstrategi för alla ekosystemtjänster

5.4.5 Utveckla affärsmodeller och ersättning för ekosystemtjänster

5.4.6 Vilt och skog i balans

5.4.7 Renskötsel och skogsbruk i samverkan

5.5.1 Förstärkt finansiering av tillämpad forskning och innovation

5.6 Styrning mot svenska modellen för brukande av skog

5.6.1 Utredning om styrmedel för landskapsstrategier

5.6.5 Kunskapsunderlag för skydd av skog

Kommentarer:

5.2.1 Mer dynamisk naturvård – DYNA*

DYNA-verktyget bör finansieras på följande sätt:

En gemensam fond för stat och skogsnäring tillskapas. Storleken får bero på vilken omfattning detta nya verktyg ska ha. Det får bli en politisk fråga i en förhandling och överenskommelse med skogsnäringen.

-Fonden finansieras i lika delar (50/50) av staten respektive skogsnäringen

-Statens andel läggs in i statsbudgeten inom förslagsvis utgiftsområde 23

-Beträffande skogsnäringens andel bör större skogsägare bära en proportionellt sett större andel än mindre/små skogsägare. Detta är rimligt sett från perspektivet ekonomisk styrka och bärkraft.

² Hyggesfritt skogsbruk, Skogsstyrelsen 2012, Lasse Bengtsson, Sverker Rosell

Utredning av Artskyddsförordningen

SOF-BirdLife motsätter sig bestämt att i nuläget utreda Artskyddsförordningen. Efter många års försening har myndigheterna nyss implementerat förordningen. Då behöver fokus läggas på tillämpning av gällande regelverk, fortbildning av berörd personal samt uppföljning och utvärdering. Därefter kan eventuellt översyn av regelverket aktualiseras. Utifrån det gemensamma dokumentet i både arbetsgrupp 1 och 2 kan det förefalla som det rådde enighet omkring en översyn av artskyddsförordningen, vilket inte är fallet. SOF-BirdLife anser det också allvarligt hur dessa skrivningar kring artskyddsförordningen kom till i det särskilda yttrande som är gjort av Naturskyddsföreningen i arbetsgrupp 1. Vi anser att det bör förtydligas att det inte rått enighet i denna liksom man gjort för några andra frågor även i arbetsgrupp 2. Under hösten 2016 har närmast kampanjliknande metoder använts i media mot Artskyddsförordningen. SOF-BirdLife anser att dessa har kännetecknats av stora överdrifter vilket utvecklas på vår hemsida <http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskydd/artskyddet-i-skogen/>. Bl.a. har förekommit farhågor om att artskyddsförordningen skulle omöjliggöra skogsbruk, att äganderätten är hotad etc. SOF-BirdLife hävdar att detta inte är sant och att effekten av att artskyddsförordningen implementeras snarare kommer medföra att hänsynen kommer att förstärkas för de arter förordningen är tänkt att stärka.

SOF-BirdLife motsätter sig således bestämt följande förslag:

3.3.2.2 Utred artskyddsförordningen

5.6.3 Översyn av artskyddsförordningen

Vi anser detsamma vad gäller förslaget kring tillämpningen av strandskyddet

3.3.2.3. Gör tillämpningen av strandskyddet mer rättvis över landet 3.2.2

Arbetsgrupp 3

Underlagsrapporten för arbetsgrupp 3 speglar hur långt produktions- och bevarandestressen står från varandra. Utgångspunkten i modern forskning, redan beslutade grundförutsättningar och krav på ytterligare samförståndslösningar är uppenbarligen underordnade i åtgärdsförslagen. Än mera märkligt är att det trots skrivningar om ökade produktionsförutsättningar berörs synen på marknaden och dess framtida förändring endast undantagsvis.

SOF-BirdLife menar att bristen på åtgärder för en ökad trovärdighet för svenskt skogsbruk och skogliga produkter är synnerligen riskfyllt. Trots vunna erfarenheter från klorblekta produkter och tyska tidningars krav på miljöcertifierat papper, verkar svenska intressen tro att det går att fortsätta som tidigare. Miljömedvetenheten kommer att öka i konsumentleden. System utvecklas som levererar information om skogliga produkter, biobaserade bränslen och byggprodukter, vilket ger konsumenten större makt. I Sverige är det inte längre politiken och lagstiftningen som arbetar med skogsbrukets trovärdighet utan miljöcertifieringen FSC. Skillnaden mellan lagstiftning och FSC:s krav ökar i stället för att minska.

Det saknas helt koppling mellan åtgärdsförslagen och de nationella miljömålen i underlagsrapport 3. En stor del av åtgärdsförslagen kan liknas vid en lång kravlista över av vad näringen önskar från staten. Det saknas vidare förslag till *egna* åtaganden inom ramen för dagens skogspolitik, inklusive skogsbrukets sektorsansvar, i syfte att nå miljökvalitetsmålen.

Mot bakgrund av detta kan SOF-BirdLife inte tillstyrka åtgärdsförslagen i underlagsrapport

3. Om regeringen vill skapa ett trovärdigt nationellt skogsprogram måste alla delar i samhället få vara delaktiga i hela processen. Vidare behöver, som tidigare nämnts, ett nationellt skogsprogram i

första hand se till att det finns en gemensam plattform att stå på, vilket främst inbegriper en samsyn om vad ett hållbart nyttjande av skog innebär samt en enighet i vad "naturens gränser" är. Utan dessa grundförutsättningar faller målsättningarna kring omställningen till en biobaserad ekonomi.

SOF-BirdLife avstår från att kommentera arbetsgrupp 4.

Nedan kommenterar vi lite mera i detalj diverse förslag i rapporten från arbetsgrupp 2.

Sid 18, 6:e stycket. Här konstateras att andelen granskog ökar i södra Sverige. Orsaken till detta analyseras inte, vilket är en brist. Det bör tydligare klargöras att det alltför länge funnits ett stort problem med viltbete, och att det är det som är grunden till problemet. Se vidare nedan i kommentar till sidan 33, punkt 5.

Sid 24, näst sista punktsatsen. Det är mycket värdefullt att man föreslår ökad lövskogsandel och längre omloppstider. Idag tillämpas alltför ofta monokulturer av barrträslag och biologiskt alltför korta omloppstider.

Sid 32, punkt 1. Ett mera varierat brukande av skogen var ett mål redan för den 1993 beslutade skogspolitiken. Detta har hittills blivit verklighet i alltför liten utsträckning. Därför är det mycket bra och angeläget att rapporten lyfter frågan.

Sid 33, första stycket. Rapporten poängterar att inhemska arter ska finnas i både skyddad och brukad skog. Detta innebär i praktiken att brukningsmetoder i högre grad behöver anpassas till de naturliga ekologiska processerna. Därmed finns ett uttalat behov av att bl.a. miljöhänsynen i samband med brukande måste bli betydligt bättre hos ett antal aktörer.

Sid 33, punkt 5. Här framhålls att viltbetet måste minska för att minska skadorna. SOF-Birdlife anser att man tydligare måste lyfta in att dagens klövviltstammar förhindrar/försvårar för flera av skogens lövträd (framförallt rönn, asp, sälg och ek) att bilda träd. På sikt hotar det en stor del av den mångfald som är knuten till de mogna stadierna av dessa trädarter. Dagens hårda betestryck är också orsak till den förgraning som pågår, framförallt i södra Sverige. Förgranningen innebär ett gigantiskt ekosystemskifte, som får mycket negativa konsekvenser för den biologiska mångfalden. Klövviltproblematiken behöver lyftas i rapporten och i förslagen till åtgärder. Man behöver vara tydligare om att framförallt stammarna av älg och rådjur måste minskas.

Sid 35, avsnitt 5.2.1, 2:a punktsatsen. Det är mycket bra att man föreslår förstärkt samverkan mellan skogsnäring och ideell naturvård. I många delar fungerar detta redan bra. I andra delar upplever vi att vår ekologiska kompetens inte tas tillvara i tillräcklig omfattning.

Sid 36, avsnitt 5.2.3. Det är mycket värdefullt att arbetsgruppen föreslår att man ska förbättra möjligheterna för staten att lämna ersättningsmark vid områdesskydd av skog. Sveaskog, Fastighetsverket och andra offentliga markägare bör i detta sammanhang få ta betydligt större ansvar än vad som hittills skett. Så kallade flerpartsbyten bör vid behov användas i väsentligt högre grad.

Sid 40, 1:a punktsatsen. Här föreslås ökad forskning om viltets påverkan på virkesproduktion och virkeskvalitet. SOF-BirdLife anser att det även behövs mera forskning om påverkan på den biologiska mångfalden. Dagens höga klövviltstammar är på sikt ett hot mot många av skogens arter.

Sid 42, avsnitt 5.3.6, 4:e punktsatsen. Det ståndortsanpassade skogsbruket introducerades redan under 1980-talet. Dåvarande skogsvårdsorganisationen genomförde en bred kampanj med förnämliga läromedel. Det är lite märkligt att det ska dröja ca 30 år innan detta avser att implementeras.

Sid 45, avsnitt 5.4.2. Här föreslår arbetsgruppen bl.a. en uppgradering av viltförvaltningsdelegationerna vid länsstyrelserna. Detta är mycket bra och synnerligen önskvärt. Men för att nå önskvärda effekter måste man också grundligt se över viltförvaltningsdelegationernas sammansättning. Med nuvarande sammansättning domineras viltförvaltningsdelegationerna totalt av jägarintresset.

Sid 48, avsnitt 5.4.6. Även i detta avsnitt behöver man lyfta de stora klövviltpopulationernas negativa konsekvenser för den biologiska mångfalden.

Sid 52, avsnitt 5.5.3. Detta är ett mycket viktigt avsnitt. Inom SOF-BirdLife upplever vi ofta kompetensbrister hos skogstjänstemän, vad gäller frågor som berör biologisk mångfald. Bred kompetenshöjning är nödvändig för att kunna ta det skogspolitiska ansvaret för miljöfrågorna i skogen.

Sid 35. SOF-BirdLife stöttar verkligen förslaget att utvärdera "den svenska modellen". Det är t.ex. mycket viktigt att analysera vad som fungerat bra, men framförallt vad som inte fungerat.

Sid 57. Det är mycket bra att man lyfter landskapsperspektivet. Det är t.ex. relevant för många av våra fåglar.

Dennis Kraft
Ordförande
Tel. 076-38 09 85
e-post: dennis.kraft@BirdLife.se

Christer Johansson
Skogsansvarig
Tel. 0734-22 61 57
e-post: christer.johansson@BirdLife.se